קלא: רבי אליעזר דמילה פרק תשעה עשר שבת

1 וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבֹת וְערְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים:

ויקרא כג מ

2 בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכֹּת: ויקרא כג מב

3 וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמַּצּוֹת לַיְיָ שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ: ויקרא כג ו

4 דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַיְיָ.

ויקרא כג לד

5 וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם: במדבר כט א

6 וְהָעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אַרְצְכֶם: ויקרא כה ט

מוסף רש"י

ביום אפילו בשבת. שמעת כל דהו יום וקבל ימיה הוא דמלי למתב בראשון (סוכה מג.). **אצטריך** קרא למישרי טלטול. דדגנן, עדיין לא נאסר טלטול בעולם ונא הכמות לחמיה כאן (שם).

כדאיתא בפ"ק דיבמות (דף ו.) וי"ל דהכא הכי גמרי מה מצינו בהגך שמלות נוהגות בשבת ומכשיריה דמו שבת אף כל שמלות נוהגות בשבת מכשיריה דמו שבת הלכך לא שייך למילף מכיבוד דהייהו המלוה עצמה ולא מכשיריה דשמוט לי בשל לי הייהו כיבוד עצמו כשמתקן לו מאכלו והבנין נמי הוי מצוה אחת שצוה הקדוש ברוך הוא לבנות בית המקדש: **סד"א נילף שבעת ימים משבעת ימים מסוכה.** וא"ת היכי מיסק אדעתיה לדון ג"ש הא אין אדם דן ג"ש מעצמו אא"כ למדה מרבו וי"ל דשמעת בעצמה ימינה למדרש[1]: **קמ"ל.** [2]ולא ידענא השתא האי [3]שבעת ימים למאי אתיא דאע"ג דדרשינן בפ"ק דפסחים (דף ה.) מה שביעי שביעי לחג אף ראשון ראשון לחג הא איכא למידרש משבעה בלא ימים:

שבן טעון ארבעה מינים. אף על גב דעומר כבשים ויין ליסוך ושמן למנחות שאני ד' מינין שבלולב דמעכבין זה את זה כדאמר בפרק הקומץ (מנחות דף כ.) ובפרק התכלת (שם דף מה:) [אמרינן] הכבשים אין מעכבין לא את העומר ולא את שאר הלחם והייהו טעון ד' מינין שאין מצות לולב כלל בלא ד' מינין אבל באלו יכולה להיות מצוותן בלא ד' מינין. הר"ב פור"ת: **אי מעומר בו'.** הכא לא דייקא תלמודא למילף מביייהו דהכי אורמיה דתלמודא זמנין דייק וזמנין לא דייק ואי הוה דייק הוה משכח פירכי הרב פור"ת ג"ל מילתא דאתיא במה הלך טרח וכתב לה קרא כמו מילתא דאתיא בקל וחומר והאי דקאמר תלמודא ניכתוב רחמנא בהאי ותיתי אידך מייתי פירוש ומאי צריך קרא הייהו משום דאי בלא מה הלך הוה מצי למילף הך מצוה מאידך לא הוה כתב רחמנא קרא כיון דהוה פשוט כל כך דלא דמי למילתא דאתיא בק"ו דהוא פשוט יותר: **שבעת ימים** [4] **מלולב.** מופנה הוה משני לדיש גבי לולב לא איצטריך דאע"ג דדרשינן ימים ולא לילות מיהו לא הוה צריך למיכתב שבעת כלל דהוה מצי למיכתב ושמחת לפני וגו' בימים והוי לשון שבעת מיותר לג"ש וא"ת ור' אליעזר היכי דרים ימים ולא לילות כיון דאית ליה ג"ש היא גופה מילף מסוכה מה להלן ימים אפילו לילות אף לולב ימים ואפי' לילות ויש לומר דלית לן למילף בג"ש מילתא דלשון ג"ש גופא מוכחא דאיהו כן דימים משמע ולא לילות:

ואי מסוכה שבן נוהגת בלילות בבימים. משמע דבעי למימר תאמר במה שאינה נוהגת בלילות בבימים ואדרבה עיקר מצותה בלילה הראשון שנאמר בערב תאכלו מצות (שמות יב) והכי הוה מצי למימר שכן נוהגת בימים ובלילות:

נפקא ליה מביום הכפורים. וגמרינן מהדדי כדדרשינן בראש השנה[5] שיהו כל התקיעות של חודש השביעי שוות כדפירש בקונטרס ורבנן סברי דלא שייך לאקשויי אלא לומר שסדר תקיעות יהיו שוין דלענין סדר תקיעות מייתי לה התם אבל לזמן דיום ודאי לא מיתקש דע"כ זמנם אינו שוה שזה בראש חודש וזה בעשור לחודש: והתניא

כל שעתא ושעתא זמניה הוא אלא אמר רב נחמן א"ר יצחק ואית'מא רב הונא בריה דרב יהושע [6]הואיל ובידו להפקירן: אמר מר לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי ר"א מנא ליה לר"א הא אי מעומר ושתי הלחם שכן צורך גבוה אלא אמר קרא [1]ביום [2]ביום אפילו בשבת ולמאי הלכתא אילימא לטלטול איצטריך קרא למישרי טלטול אלא למכשיריו ורבנן ההוא מיבעי ליה ביום ולא בלילה ור"א ביום ולא בלילה מנא ליה נפקא ליה [1]מושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים ימים ולא לילות ורבנן איצטריך ס"ד אמינא נילף שבעת ימים [6] מסוכה מה להלן [2]ימים ואפילו לילות אף כאן ימים ואפילו לילות קמ"ל וליכתוב רחמנא בלולב וניתו הנך ונילפו מיניה משום דאיכא למיפרך מה ללולב שכן טעון ארבעה מינים: סוכה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי רבי אליעזר מנא ליה לר"א הא אי מעומר ושתי הלחם שכן צורך גבוה הוא אי מלולב שכן טעון ארבעה מינים אלא גמר שבעת ימים [3] מלולב מה להלן מכשיריו דוחין את השבת אף כאן נמי מכשיריו דוחין את השבת וליכתוב רחמנא בסוכה וניתי הנך וניגמור מיניה משום דאיכא למיפרך מה לסוכה שכן נוהגת בלילות בבימים: מצה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי ר"א מנא ליה לר"א הא אי מעומר ושתי הלחם שכן צורך גבוה אי מלולב שכן טעון ארבעה מינים אי מסוכה שכן נוהגת בלילות בבימים אלא גמר [3]חמשה עשר [4]חמשה עשר מחג הסוכות מה להלן מכשיריה דוחין את השבת אף כאן מכשיריה דוחין את השבת וליכתוב רחמנא במצה וניתו הנך וליגמור מיניה משום דאיכא למיפרך מה למצה שכן נוהגת בנשים כבאנשים: שופר וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי ר"א מנא ליה לר"א הא אי מעומר ושתי הלחם שכן צורך גבוה אי מלולב שכן טעון ארבעה מינים אי מסוכה שכן נוהגת בלילות בבימים אי ממצה שכן נוהגת בנשים כבאנשים אלא אמר קרא [5]יום תרועה יהיה לכם ביום אפילו בשבת ולמאי אילימא לתקיעה הא [3]תנא דבי שמואל כל מלאכת עבודה לא תעשו יצתה תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה אלא למכשירין ורבנן ההוא מיבעי ליה ביום ולא בלילה ור"א ביום ולא בלילה מנא ליה נפקא ליה [6]מביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם וגמרי מהדדי וליכתוב רחמנא בשופר וליתו הנך וליגמרו מיניה מתקיעת שופר דראש השנה ליכא למיגמר שכן מכנסת זכרונות של ישראל לאביהן שבשמים מתקיעות [שופר] דיוה"כ ליכא למיגמרי [7]דאמר מר תקעו ב"ד שופר נפטרו עבדים לבתיהם ושדות חוזרות לבעליהן: (אמר מר) מילה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי רבי אליעזר מנא ליה לר"א הא אי מכולהו גמר כדאמרינן ועוד מה להנך שכן

כל שעתא ומניה הוא. וכיון שיש לו טלית בכל יום שמשהה בלא ציצית עובר בעשה [8]ואפילו מונחת בקופסא הלכך כל יומא רמיא מצותיה עליה: **הואיל ובידו להפקירן.** ונפקי מרשותיה ולאו עליה רמיא חוכמיה: **אי מעומר ושתי הלחם.** וגמר במה מצינו: **ביום ואפילו בשבת.** מדלא כתיב בראשון לדרשא אתא בכל יום שהוא ראשון לחג: **ומאי.** איצטריך לרבויי להאי ואפילו בשבת אי נימא לטלטל כדמשמע קרא לקיחה טלטול בעלמא הוא ועדיין במתן תורה לא נאסר טלטול דאיצטריך קרא למישרי להאי: **אלא למכשיריו.** דאיסורא דאורייתא הוא: **מה להלן ימים ואפילו לילות.** כדילפינן במסכת סוכה (דף מג.): **ולכתוב רחמנא בלולב.** דמכשירין דמו: **וניתו.** עומר ושתי הלחם מייה ומה ליה דכתביה בכולהו: **אי מלולב.** במה מצינו מלולב שהוא מצוה ומכשיריו דוחין אף סוכה שהיא מצוה ומכשיריה דוחין: **גמר ו' ימים בו'.** וכגון"ש אתי ליה. ואע"ג דאיכא מופנה משני לדיש דהא גבי לולב חד שבעת ימים הוא דכתיב ודרשינן לר' אליעזר למעוטי לילות כיון דגלי רחמנא בעומר ושתי הלחם ולולב גילוי מילתא בעלמא הוא ולא פרכינן עלה. גימגום[9] : **וניתו הנך.** עומר ושתי הלחם מיהו: **אי מסוכה שכן נוהגת בלילות בבימים.** ואילו מצה לילה הראשון חובה ותו לא דאמרינן בפסחים (דף קב.): **ולכתוב רחמנא.** בהדיא במצה וגמרו הנך כולהו מייה: **בנשים כבאנשים.** דלילפינן בפסחים (דף מג.): לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים וגו'[10] כל שישנו בכל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה ונשים איתנהו בכל תאכל חמץ דכל מצות לא תעשה בין שהזמן גרמא בין שאין הזמן גרמא חייבות לאפוקי סוכה שהזמן גרמא דליתנהו בנשים דמצות עשה שהזמן גרמא היא: **ומאי.** האי קרא הי מילתא דתרוייהו אתא למישרי בשבת אי לתקיעה לא איצטריך דאפילו תקיעת הרשות לית בה איסורא דאורייתא: **מגלגא עבודה.** של טורח: **וגמרי מהדדי.** במסכת ראש השנה (דף לג.) שאין תלמוד לומר בחדש השביעי[11] דהא בכמה קראי כתב לן דיוה"כ בחודש השביעי מה ת"ל בחודש השביעי שיהו כל תרועות משל חדש השביעי שוות: **נפטרו עבדים לבתיהם.** קריאת דרור דיובל תלויה בה הלכך תשיבא: **אי מכולהו.** מאחת מכולן: **כדאמרינן.** איכא למיפרך בכל הנך חדא לד חמור האמור בה לעיל: שאם

כל שעתא ושעתא זמניה הוא אלא אמר רב נחמן א"ר יצחק ואית'מא רב הונא בריה דרב יהושע [6]הואיל ובידו להפקירן: אמר מר לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי ר"א מנא ליה לר"א הא אי מעומר ושתי הלחם שכן צורך גבוה אלא אמר קרא [1]ביום [2]ביום אפילו בשבת ולמאי הלכתא אילימא לטלטול איצטריך קרא למישרי טלטול אלא למכשיריו ורבנן ההוא מיבעי ליה ביום ולא בלילה ור"א ביום ולא בלילה מנא ליה נפקא ליה [1]מושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים ימים ולא לילות ורבנן איצטריך ס"ד אמינא נילף שבעת ימים [6] מסוכה מה להלן [2]ימים ואפילו לילות אף כאן ימים ואפילו לילות קמ"ל וליכתוב רחמנא בלולב וניתו הנך ונילפו מיניה משום דאיכא למיפרך מה ללולב שכן טעון ארבעה מינים: סוכה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי רבי אליעזר מנא ליה לר"א הא אי מעומר ושתי הלחם שכן צורך גבוה הוא אי מלולב שכן טעון ארבעה מינים אלא גמר שבעת ימים [3] מלולב מה להלן מכשיריו דוחין את השבת אף כאן מכשיריה דוחין את השבת וליכתוב רחמנא במצה וניתו הנך וליגמור מיניה משום דאיכא למיפרך מה למצה שכן נוהגת בנשים כבאנשים: שופר וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי ר"א מנא ליה לר"א הא אי מעומר ושתי הלחם שכן צורך גבוה אי מלולב שכן טעון ארבעה מינים אי מסוכה שכן נוהגת בלילות בבימים אי ממצה שכן נוהגת בנשים כבאנשים אלא אמר קרא [5]יום תרועה יהיה לכם ביום אפילו בשבת ולמאי אילימא לתקיעה הא [3]תנא דבי שמואל כל מלאכת עבודה לא תעשו יצתה תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה אלא למכשירין ורבנן ההוא מיבעי ליה ביום ולא בלילה ור"א ביום ולא בלילה מנא ליה נפקא ליה [6]מביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם וגמרי מהדדי וליכתוב רחמנא בשופר וליתו הנך וליגמרו מיניה מתקיעת שופר דראש השנה ליכא למיגמר שכן מכנסת זכרונות של ישראל לאביהן שבשמים מתקיעות [שופר] דיוה"כ ליכא למיגמרי [7]דאמר מר תקעו ב"ד שופר נפטרו עבדים לבתיהם ושדות חוזרות לבעליהן: (אמר מר) מילה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי רבי אליעזר מנא ליה לר"א הא אי מכולהו גמר כדאמרינן ועוד מה להנך שכן

(א) [עי' מוספות מנחות מד. ד"ה עלינן], (ב) סוכה מג., (ג) לעיל קיז: ע"ש ר"ה כט:, (ד) ר"ה ח:, (ה) [דברים טז], (ו) [ויקרא כה], (ז) עי' מהר"ם, (ח) [דף לג:],

הגהות הב"ח

(א) גב' גילף שבעת ימים משבעת ימים מסוכה: (ב) שם אלא גמר שבעת ימים משבעת ימים מלולב: (ג) רש"י ד"ה גמר ז' ימים וכו' גימגום הס"ד ואחר כך מ"ה ונכתוב רחמנא בהדיא בסוכה וניתי הנך עומר ושתי הלחם דלולב מייה: (ד) תוס' ד"ה שבעת ימים משבעת ימים מלולב מופנה הוה משני לדדין דגבי לולב גמי לא איצטריך:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה כל שעתא וכו' ואפי' מונחת בקופסא. עי' ממנחות דף מד ע"א תוס' ד"ה עלינן: תוס' ד"ה קמ"ל ולא ידענא. כעין זה לעיל דף קיז ע"ב תד"ה אלו היו וש"ר:

רבינו חננאל

הואיל ובידו להפקירן, פי' כי הציצית הוא חובת הבגד, וכיון שהפקיר אינו בגדו, וכן הבית כיוצא בו.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

שאם עבר זמנן בטלין. הילכך דמו: **וביום השמיני ימול ואפילו בשבת.** ומילה גופה דלמיל שבת אמרינן לקמן הלכה למשה מסיני אייתר ליה ביום למכשיריה: **י"ג כריפות.** נאמרו לגאונים בפרשת מילה (בראשית יז): **והא מניה.** במסכת מזיר: **עקיבא עלס כשעורה הלכה.** פירש ר"ש דן ק"ו מניין לרביעית דם המת שהמזיר מגלח על אהלה ק"ו מה עלס כשעורה שאינו מטמא באהל ומשאו רביעית דם שמטמא באהל דכתיב ועל כל נפש מת לא יבא[ה] אינו דין שהמזיר מגלח עליה ואמר ליה רבי אליעזר עקיבא עלס כשעורה הלכה למשה מסיני שיהא מזיר מגלח עליה ורביעית דם אתה בא ללמוד ממנה בק"ו ואין דין קל וחומר מהלכה דלא ניתנה תורה שבעל פה לדרש בי"ג מדות: **אחיך אות אות.** בשבת כתיב (שמות לא) כי אות היא ובמילה כתיב (בראשית יז) והיה לאות ברית מה להלן שבת אף כאן שבת: **אנא מעפה.** אי הך ג"ש דאות האמורה בשבת נאמרה בסיני לדרש שמיצה זו לדרשה נאמרה ליגמר מינה נמי לתפילין: **אנא אחיך בריש ברית.** ההוא דאות אות לא נאמרה בסיני ואין אדם רן גזרה שוה מעצמו אלא הך דברית ברית נאמרה בסיני ובשבת כתיב ברית (שמות לא) לדורותם ברית עולם: **גדול.** בן שלש עשרה הוי מילה שלא בזמנה: **דכתיב ביה ברית.** וערל זכר אשר לא ימול וגו' את בריתי הפר (בראשית יז) והאי קרא בגדול כתיב מדמתייב ליה ברת שאם לא תמול עצמו ולידמי שבת ואנן אמרינן לקמן דאפילו יום טוב אינה דוחה אלא בזמנה: **דורות דוחה.** בשבת כתיב לדורותם ברית עולם ובמילת קטן כתיב (שם) ובן שמנת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם: **ביום ואפילו בשבת.** מדלא כתיב בשמיני ימול. ור' אליעזר דאפקיה למכשיריו מילה עצמה הלכה היא ופיקוח נפש לא אתיא ליה בק"ו ממילה אלא מקראי נפקא ליה דלאמרינן בפרק בתרא דיומא[ו]: **מחוסרי כפרה.** כל טמאין שהולרכו לקרבן זב וזבה יולדת ומצורע נאמר בהן[ז] וביום השמיני: **ביום לוחו.** את בני ישראל להקריב את קרבניהם (ויקרא ז) ביום אלא בשביל: **אנא מעפה.** משום דהוכשר להביא בלעות מכשירין בה שאר פסולין: **יהא זר ואונן כשר בהן.** אונן עד שלא נקבר מתו פסול לעבודה דכתיב בהן גדול (שם כא) לאחיו ונאמו לא יטמא ומן המקדש לא יצא ולא יחלל והכי משמע אף ביום שמתו אחיו ואמו אינו צריך לצאת מן המקדש אלא מקריב אונן ולא יחלל ועבודתו לו תהא מחוללת בכך הא אחר שלא יצא חילל: **הא אהדריה קרא.** לפסול בהן לילה דכתיב בהו ויביום לילה תורת כל הקרבנות עליהן לענין זר ואונן ומי תורת קרבן עליהן: **שמיני.** כל שהוא שמיני ואפילו בשבת ויביום לענין לילה: **מעיקרא מאי ניחא ליה.** לאוקמי שמיני דווקא ואפילו בשבת ודחי מתליה מות יומת אלא שאר מלאכות מאיזה טעם נראה לו כן: **ולבסוף.** כשהיפך דבריו ואמר לו אינו אלא אפי' מילה בכולל מתליה מות יומת דהוא דוקא ודחי שמיני ימול אלא שאר מלאכות ומיהו שמיני ימול אלא שאר ימים: **מאי קשיא ליה.** בטעמא הראשון: **אלא מילה דחיה.** שבת קל"ו ותיגמר מיניה למילתי מתליה מות יומת אלא שאר מלאכות ולימור שמיני דווקא קאמר ואפי' ביום שבת: **ומה לרעת שדוחה את העבודה.** מזהרה שהזהיר תורה על הלרעת שלא לקוץ בהרחו כדתניא[ט] המשר בנגע הלרעת[י] מזהרה בקוץ בהרחו הכתוב מדבר והטמיה תורה בזהירה זו לדחות העבודה כדקיימא לן בפסחים (דף סז.) דעומת מת נדחית בקרבן צבור ולא זכין ומצורעים ובעלים לעשות פסח ולא אמרינן יקוצו בהרחו ויאכלו פסחים או הכהן יקוץ בהרחו ויעבוד אם הכהנים טמאים בלרעת והקהל עהורין: **ועבודה**

והתניא אמר ליה רבי אלעזר בו'. ול"ג והתנן דכל זה אינו במשנה: **ההיא מבן שמונת ימים נפקא.** פירשה דתניא בת"כ ומיימי לה בפרק הערל (יבמות עב:) השמיני ימול דתניא יכול בין ביום ובין בלילה ת"ל ביום אין לי אלא שמימול לא' ימול לנו' לי' ולי"ל מנין שאינו ימול אלא ביום ת"ל וביום ובפ"ב דמגילה (דף כ:) נמי אמר אין מוהלין אלא ביום לכתיב וביום השמיני ויש לומר דאמרן אבן שמנת ימים ודרשת פשוטה נקט: **אלא מעתה יהא** זר ואונן כשר בהן. לאו דווקא נקט זר דהא בכולהו בזב וזבה ויולדת ומצורע כתב כהו כהן:

הא אהדריה קרא. והוה ליה דבר שיצא מן הכלל לידון בדבר המדבר לאמוויי בלעות שאי אתה יכול להחזירו לכללו לפסול לילה ואונן על איחזירו הכתוב לכללו בפיקוח הרי המחזירה בפיקוח ופסל לילה וה"ה אונן וקשה ואמאי לא קאמר דאהדריה קרא מדכתיב כהן ולא זר ואמת לשוס דרשת אמריתי אמת:

תניא כוותיה דרבי יוחנן ודלא כרב אחא בר יעקב. ודלא כרב נחמן בר יצחק דאמר אמרי אות ברית דורות לא הוי דאיכו מודה דדרשינן ביום כדדרשינן בברייתא ואות ברית דורות אמת למכשירין ודיום למילה גופה ולית ליה למילה הלכה אע"ג דר' יוחנן אית ליה[ט] הלכה לר' אליעזר [כדפי' רש"י והאי ברייתא דדרשי ביום אמיה כרבנן דביום] אינטריך למילה גופה ולהכי לא קאמר אלא דלא כרב אחא דברייתא מוכחת בהדיה דלא בעיא למדרש שמיני ימול. מ"ר: **מה צרעת שדוחה את העבודה.** פירש ולימא קל וחומר מיפכא ומדמה עבודה את הלרעת איקון בהרחו כדי לעשות עבודה ומה שבת שדוחה את המילה ומילה דוחה את הלרעת עבודה דוחה אותה לרעת שבדמה מעני מילה אינו דין שתהא עבודה דוחה אותה והא דלמרינן בפסחים בפרק אלו דברים (דף סז.) ושלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש אם טמאי מתים משמלאין זבים ומצורעים לא כ"ש אלא יש לך שעה שזבין ומצורעים משמלאים ואין טמאי מתים משמלאים ואיזה זה פסח הבא בטומאה

שכן אם עבר זמנה בטלה אלא היינו טעמא דרבי אליעזר דאמר קרא [1]וביום השמיני ימול בשר ערלתו ואפילו בשבת וליכתוב רחמנא במילה וליתו הנך וליגמור מינה משום דאיכא למיפרך מה למילה שכן נכרתו עליה שלש עשרה בריתות: ע"כ לא פליגי רבנן עליה אלא במכשירי מילה אבל מילה גופה דברי הכל דוחה שבת מנלן אמר עולא הלכה וכן אמר רבי יצחק הלכה מיתיבי [6]מניין לפיקוח נפש שדוחה את השבת רבי אלעזר בן עזריה אומר מה מילה שהיא אחת מאיבריו של אדם דוחה את השבת קל וחומר לפיקוח נפש שדוחה את השבת ואי סלקא דעתך הלכה קל וחומר מהלכה מי אתי והתניא [7]אמר לו רבי אלעזר [8](בן עזריה) עקיבא עצם כשעורה מטמא הלכה ורביעית דם קל וחומר ואין דנין קל וחומר מהלכה אלא אמר רבי אלעזר אתיא [2]אות אלא מעתה תפילין דכתיב בהן [4]אות לידחי שבת אלא אתיא [2]ברית [5]ברית גדול דכתיב ביה [6]ברית לידחי שבת אלא אתיא [7]דורות [5]דורות ציצית דכתיב ביה [8]דורות לידחי שבת אלא אמר רב נחמן בר יצחק דנין אות ברית ודורות מאות ברית ודורות לאפוקי הנך דחד חד הוא דכתיב בהן ור' יוחנן אמר אמר קרא [1]ביום [9]ביום אפילו בשבת אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן אלא מעתה מחוסרי כפרה דכתיב בהו ביום הכי נמי דדחו שבת ההוא מיבעי ליה ביום ולא בלילה האי נמי מיבעי ליה ביום ולא בלילה ההוא [7]מבן שמנת ימים נפקא האי נמי [9]מביום צוותו נפקא אע"ג דנפקא מביום צוותו אצטריכא סד"א הואיל וחס רחמנא עליה לאתויי בדלות בלילה נמי ליתי קמ"ל מתקיף לה רבינא אלא מעתה יהא זר כשר בהן ויהא אונן כשר בהן הא אהדריה קרא רב אחא בר יעקב אמר אמר קרא [1]שמיני שמיני אפילו בשבת האי שמיני מיבעי ליה למעוטי שביעי שביעי מבן שמנת ימים נפקא ואכתי מיבעי ליה חד למעוטי שביעי וחד למעוטי תשיעי דאי מחד הוה אמינא שביעי הוא דלא מטא זמניה אבל משמיני ואילך זמניה הוא אלא מחוורתא כדרבי יוחנן תניא כוותיה דרבי יוחנן ודלא כרב אחא בר יעקב שמיני ימול אפילו בשבת ומה אני מקיים [10]מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממילה או אינו אלא אפי' מילה ומה אני מקיים שמיני ימול חוץ משבת ת"ל ביום אפילו בשבת אמר רבא האי תנא מעיקרא מאי קא ניחא ליה ולבסוף מאי קא קשיא ליה הכי קאמר שמיני ימול אפילו בשבת ומה אני מקיים מחלליה מות יומת בשאר מלאכו' חוץ ממילה אבל מילה דחיא מ"ט ק"ו הוא ומה צרע' שדוחה את העבודה ועבודה

דבר זה ואמר שמה שאמר כאן וביום השמיני אינו לשנות, אלא שאנו צריכין לאותו דבר מפני שמצאנו שהקל כאן על המצורע ואמר בו [ויקרא יא] ואם דל הוא ואין ידו משגת, מה שלא הקל על זולתו מכלל הטמאים והם זב וזבה, ואילמלי שאמר בו וביום מחוורתא כר' יוחנן דאפקיה מן וביום. וסוגיא דשמעתיה כר' יוחנן דתניא כוותיה, ולא כר' אחא בר יעקב.

1 וביום השמיני ימול בשר ערלתו: ויקרא יב ג
2 ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם: בראשית יז יא
3 ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת כי אני יי מקדשכם: שמות לא יג
4 והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת יי בפיך כי ביד חזקה הוצאך יי ממצרים: שמות יג ט
5 ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם: שמות לא יז
6 וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה את בריתי הפר: בראשית יז יד
7 ובן שמנת ימים ימול לכם כל זכר לדרתיכם יליד בית ומקנת כסף מכל בן נכר אשר לא מזרעך הוא: בראשית יז יב
8 דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת: במדבר טו לח
9 אשר צוה יי את משה בהר סיני ביום צוותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם ליי במדבר סיני: ויקרא ז לח
10 ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם מחלליה מות יומת כי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה: שמות לא יד

מוסף רש"י

מה מילה שהיא אחת מאבריו של אדם. שהיא תיקון אחד מתכניו של אדם, דוחה את השבת. לפי שמיצון עליה כרת (אמר זמן), כך שנייה כתוספתא דשבת (יומא פה:), עצם כשעורה מטמא הלכה. שהמזיר מגלח על מגעם ומשאם, הלכה למשה מסיני ואין דנין קל וחומר מהלכה דלא ניתנה תורה שבעל פה כתורה, ורביעית דם קל וחומר. אתה בא לגמוד ממנה ק"ו, ואין דנין ק"ו מהלכה. אלא מדבר הכתוב בתורה (פסחים פא:).

רבינו חננאל

עד כאן לא פליגי ר' אליעזר ורבנן אלא במכשירי מילה אבל במילה עצמה דברי הכל דחיא שבת, מנלן. עולא ור' אסי דר' יצחק נפחא כולהו אמרי הלכה ומוהבינן עליהן. מניין לפיקוח נפש שדוחה שבת, נענה ר' אלעזר בן עזריה ואמר, ומה מילה שהיא אחד מאבריו של אדם דוחה שבת קל וחומר לפיקוח נפש שדוחה את השבת. ואי ס"ד הלכה, ק"ו מהלכה (מייתי) [מי אתי], והתניא א"ל ר' עקיבא עצם כשעורה הלכה, ורביעית דם ק"ו, ואין דנין ק"ו מהלכה וכו' לבטל. וזה מפורש בגזיר פרק כ"ג וגזיר אין מטמאין לקרביהן וכו'. ובטלו דברי מי שאמר הלכה היא. ובא ר' אלעזר ללמדו בג"ש באות אות משבת, ונדחו דבריו. ובא רב נחמן בר יצחק ולמדו באות ברית ודורות, בשבת כתיב לעשות את השבת לדורותם ברית עולם ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם, במילה כתיב ואתה את בריתי תשמור אתה ודרעך אחריך לדורותם, וכתיב ונמלתם את בשר עולתכם והיתה לאות ברית ביני וביניכם. ר' יוחנן אמר אמר קרא וביום השמיני ימול בשר ערלתו, ביום אפילו בשבת. אקשי' עליה ר"ל אי הכי אפילו מחוסרי כפרה כגון מצורע והזבה דכתיב בהן וביום השמיני יקח שני כבשים וגו', ובזבה כתיב וביום השמיני תקח לה שתי תורים, הכי נמי כיון דכתיב בהו וביום יקריבו קרבנותיהם אפילו בשבת, והא קי"ל אין קרבן יחיד דוחה את השבת. ופירק לו זה שכתוב במחוסרי כפרה וביום, למעוטי וכל קשיא שהקשה לו פירק לו ר' יוחנן. וחזר רבינא להתקיף על פירוק ר' יוחנן דפריק סד"א הואיל וחס רחמנא עליה לאתויי בדלות בלילה, נמי ליתי קמ"ל וביום. התקיף רבינא אי הכי אמ[ורת] דחס עליהן דהא [זר] או אונן כשר בהן ולא יטרחם להמתין עד שימצאו כהן שהור כשר לשהרם. ופריק **הא אהדריה קרא. כלומר, אע"פ שחס עליו והקל בקרבנו החזירו לשהרת הכהן,** שנאמר והביא אותם ביום השמיני לשהרתו אל הכהן וגו'. ואתא רב אחא בר יעקב עוד להוציאו שהמילה מותרת בשבת מדכתיב וביום השמיני ימול, כלומר אי זה יפול שמיני אין לך לא להקדים ולא לאחר. ונתקשה ולא עמדו דבריו, ואמרינן אלא

השמיני לחייב הקרבת קרבנו ביום היה עולה על דעתנו הואיל והיקל עליו הכתוב שדי לו בשתי תורים או ב' בני יונה לחטאתו ולעולתו ושינה בינו ובין שאר הטמאות בדבר זה והם הנזכרים אחריו הזב והזבה, כמו כן נמי ראוי שיקריב קרבנותיו בלילה ולא היינו למדין משפטו משאר הקרבנות שנאמר בהן ביום צותו. הילכך הוצרכנו להשמיענו וביום השמיני כדי שיהיה מדעתנו סברא זו. התקיף רבא ואמר הואיל ואתה אומר כי לפי שהקל עליו הכתוב שיביא שתי תורים או שני בני יונה מה שאין כן בזולתו לא נלמוד משאר הקרבנות כלום ממשפטיו מפני שיצא מכללם מחמת שייחדו הכתוב בדבר זה, ואילמלא שאמר הכתוב וביום השמיני היינו מתירים הקרבת קרבנותיו בלילה, לפי דבר זה ראוי להיות הזוז והאונן וכל המנויין במשנה שפסולין להקריב, כשירים להקריב קרבנותיו של מצורע לפי שיצא מכללם ונבדל מהם חוץ מהקרבת קרבן בלילה שאמר בו הכתוב וביום השמיני בלבד. ועמדו זה הקושיא וזו ההתקפה ואמרנו קשיא. ומקצת הגורסין אין מעמידין הדבר אלא שגורסין כך, כיון דאהדריה קרא אהדריה, כלומר אילו לא כתב וביום היינו אומרים מדחס רחמנא עליה לאתויי בדלות, בלילה נמי ליתי ויהא זו ואונן כשר בקרבנותיו והיינו מפרשיין אותו לענין דיינו מכלל הקרבנות. אבל הואיל ונאמר בו וביום השמיני כאר לנו בזה הזוהר לכלל הקרבנות בכל ענייני והשבתו אליהן בכל תנאותיהן חוץ מקרבנן עולה ויורד המפורש בו בלבד. וזה שהוצרכתי לפרש דבר זה לפי שראיתיו מסובך אצל כל התלמידים וביארתיו כדי שיתגלה הדבר.

רב נסים גאון

ארצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל וחס רחמנא עליה לאיתויי בדלות, בלילה נמי ליתי קמ"ל. מתקיף לה רבינא [אלא] מעתה יהא זר ואונן כשר בהן. חייבנו הקב"ה בתורת הקרבנות שנקריבם ביום ולא בלילה שנאמר (ויקרא ז) אשר צוה ה' את משה ביום צותו את בני ישראל, ופירש ביום צותו למדנו לכל הקרבנות כולם שאינן כשירין אלא ביום. ובפרק הקורא את המגילה (דף כ) שנינו כל היום כשר למסיכה לשחיטה כו'. ובתלמוד אמרו למסיכה ולשחיטה דכתיב (ויקרא ג) וסמך ושחט איתקש סמיכה לשחיטה, ובשחיטה כתיב (שם יט) ביום זבחכם. לקמיצה והגשה והזייה בכולהו כתיב ביום צותו. והזהיר האונן והזר את כל המנויין במשנה שלא יקרבו להקריב קרבן כמו שאמרה המשנה (זבחים דף סו) כל הזבחים שקיבל דמן זר ואונן כולם פסולין. ובגמ' גרסי זר מנלן דתני לוי (ויקרא כב) דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו, למעוטי מאי כו'. אלא הכי קאמר וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו, כלומר בני ישראל ראוי להם שיתרחקו מן הקדשים ולא יקריבו אותן שלא יחללום, שאם יקרבו אליהם ויקריבו אותם מחללים אותם. ואמר עוד (במדבר יח) וזר לא יקרב. ונאמר בענגש (שם) והזר הקרב יומת. ובאונן עוד אמרו מנלן דכתיב (ויקרא כא) ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, הא אחר שלא יצא חילל. וכשאמרנו כי המחוסר כפרה והוא המצורע ששלמו ימי טהרתו ועדיין לא הקריב קרבן לא נאמר בו וביום השמיני אלא לחייב הקרבת קרבנו ביום ולא בלילה, הקשינו לאמר כי דבר זה ידוע הוא לפי שכתב כן במקום אחר ביום צותו, וממנו ידענו חיוב הקרבת כל הקרבנות ביום ולא בלילה, והואיל וכן אין אנו צריכין לשנותו לנו עוד. ופירק האומר

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

קלב: רבי אליעזר דמילה פרק תשעה עשר שבת

ח א מיי' פ"ח מהל' מילה הלכה ט וכ"ש מהל' עומ"ש לרעת הלכה ה ממג עשין קח טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף ג: ט ב מיי' פ"ח מהלכות מילה סה סמג סה טוש"ע שם סעיף ב:

רב נסים גאון

אימור דאמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה, לא תעשה גרידא, לא תעשה ועשה מי דחי. לא תעשה גרידא הוא לא תעשה הכי, יחיד ט) שאין עמו כרת, כמו [דברים כה] לא תחסום שור בדישו [שם כב], לא תחרוש בשור ובחמור [ויקרא יט], לא תקיפו פאת ראשכם, ודומה להם. ויתוסף עם זה מה שנאמר במבטא השמר פן ואל, כגון [דברים כד] השמר בנגע הצרעת [שמות לד], פן תכרת ברית ליושב הארץ [שם סז], אל יצא איש ממקומו, גם הן אזהרות לאו שמי שיעבר עליהם עובר על לא תעשה, כמו שאמרו בחלמוד [ערובין דף צז ושי"נ] השמר פן ואל אינו אלא לשון לא תעשה. ומה שנמצא בתורה ממצות לא תעשה מה שאין בו כרת ולא מיתת בית דין ולא ניתוסף עליו עשה, אותו דבר הוא הנקרא לאו גרידא. ודינו שכשאירע עם מצות עשה במקום אחד נקיים מצות עשה ולא נחוש לאזהרת לאו. ועיקר זה מצוי במסכת יבמות בפרק א', וכן אמרו אימור דאמרינן דאתי עשה ודחי לא תעשה לא תעשה גרידא, לא תעשה שיש בה כרת מי דחי. ותו לא תעשה גרידא מנלן דדחי דכתיב לא תלבש שעטנז, וכתיב גדילים תעשה לך, ודענו כי זה לא תעשה אינו שוה בכל דבר אלא מיוחד הוא, וכי הציווי שנאמר אחריו הוא תנאי עליו וכי לא בא להזהיר אלא על לבישת כלאים חוץ ממצות ציצית, אבל מה שהוא מעורב מחוטי משתן עם הטלית של צמר שהיא מצוה אינו נכנס בזו האזהרה אלא מותר הוא. ואמרו חכמים שדבר זה עיקר הוא שנסמוך עליו. וכי כל אזהרה שאין עמה כרת שתתורה כך היא דרכה שבעת שאירע חיוב מצות עשה נדחה האזהרה שהיא לא תעשה ונקיים הציווי שהוא עשה, וחבוא מצות עשה ותדחה לא תעשה, כי האזהרה של לאו על זה התנאי נאמרה. ובזה הפירוש שפרשנו יסיר מלבך ספק גדול שמסתפקין בו בני אדם ושואלין עליו, והוא שאומרין מאחר שאנו יודעין שאזהרת לאו קשה מציווי עשה, היאך יבא עשה ודחה האזהרה של לאו שהיא חמורה ממנו, ומדרך הידוע שהחמור דוחה הקל. ולא עוד אלא שפעמים שעולה על דעתן שיש בענין הזה ענין חזרה בדבר הראשון. והתשובה הוא מה שהקדמנו שהאזהרה של לאו כך נאמרה מיוחדת וכי הציווי של עשה תנאי הוא בה. וכן אמרו רז"ל [ספרי פ' חצא] מחללין מות יומת וביום השבת שני כבשים בני שנה שניהן בדיבור אחד נאמרו, ערות אשת אחיך ורבמה יבא עליה שניהן בדיבור אחד נאמרו, מה שאי אפשר לבשר ודם לומר שנאמר אחת דיבר אלהים שתים זו שמענו. הבן דבר זה ושמור אותו כי הוא ספק גדול והרי גלינו אותו. ומזה העיקר אמרו רז"ל בחלמוד כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב, ואם לאו יבא עשה ודחה לא תעשה. וסבר (רבינא) [רבא] כי לא תעשה שבקודש מוצא מזה העיקר, וכי לא ידחה מפני עשה. ולא שוה עמו רב אשי בדבר זה כמו שנאמר בשחיטת קדשים בפרק דם חטאת [דף צז]

אמאי וניתי עשה ונידחי לא תעשה. אמר רבינא אין עשה דוחה את לא תעשה שבמקדש דתניא כו', רב אשי אמר יקדש עשה הוא ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה. ובמסכת נזירות בפ"ב נזירין [דף נח] אמרו עוד (ומאן דקא מדחי ליה) [ומאן דמוקים] לקרא למידחא לא תעשה ועשה, לאו גרידא הוא. יליף מגדילים דאמר קרא לא תלבש שעטנז, הא גדילים תעשה לך מהן. וכל מה שתמצא בחלמוד דאתי עשה ודחי לא תעשה מזה העיקר קדימו הוא. וזה הדין בלאו גרידא בלבד, אבל לא תעשה ועשה וכל שכן לא תעשה שיש בו כרת אין עשה דוחה אותם. ואנו מבארין לך זה ונאמר כי כל מצות לא תעשה שבתורה שענש בה כרת לא דחיא לה מצות עשה. כי התנאי שנאמר בערות אשת אחיך שהוא היתר היבום בה שנאמר [דברים כה] יבמה יבא עליה, לא בא אלא באשת אח גרידתא

ט) ל"ל לא תעשה ימיתי שאין עמו כרת.

בטומאה אלמא דלרעת דוחה את העבודה יימא דהייגו כל זמן שהיא עליו ובק"ו ולא עיקר בהכתו כדי לעשות עבודה ועוד קשה ליימא דליתה תוכיח שדוחה את העבודה ואינו דוחה את אבית מילה וכי תימא מילה עדיפא שדוחה לרעת הדוחה את העבודה אלמי יימא קבוכת מת מצוה תוכיח דעדיפא ממילה שדוחה את המילה מולאמותו הדוחה את הלרעת הדוחה את העבודה הדוחה את הסבת אפילו הכי לא דחיא שבת ויש לומר דהכי נמי הוה מלי למימר איפכא ולאיתה תוכיח אי קבוכת מת מצוה תוכיח אלא דיימא ליה לומר שיהא דוחה דנפקא ליה מביום דמילה דחיא שבת ועוסה מתחילה ק"ו לעמיד דבריו וסותרו אחר כך שאינו ק"ו אלא כלל [1] ופריך ליה מיהא ויש: הדר אמר ממאי דשבת חמירא דילמא צרעת חמירא. תימה דבבייתא דלעיל מסיק איפכא דלאו משום לרעת חמירא אלא משום (א) גברא דלא חזי וכבא גופיה סבירא ליה הכי לקמן ועוד למאי דקאמר שבת מגלן לרעת דוחה את העבודה אימא דעבודה דוחה הלרעת מק"ו ומה שבת חמורה [לרעת לא כ"ש ואומר ר"י דלהאי ליגא] לריך לומר דגרסינן רבה הכא ולית ליה דרבא לקמן דטעמא משום דגברא לא חזי וסבירא ליה כרב ספרא דפליג עליה דרבא לקמן והא דפשיט להו לרבה ורב ספרא לרעת דוחה עבודה מלי למימר דמקרא נפקא להו אבל רבא דס"ל גברא לא חזי לדיליה לא בעי קרא ועוד נראה לרשב"ש [2] דלפי' ליכא קרא לרעת דוחה עבודה אמי שפיר אפילו לרב ספרא דלא קאמר רב ספרא שיהא הטעם ודאי לרעת דוחה עבודה משום חומרא לרעת אלא איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי הילכך בבייתא דלעיל אמר ק"ו דקאמר וממאי לרעת חמירא דילמא משום גברא דלא חזי וכבא ולקמן על מילתא דרבא דחינן בע"א ממאי שבת חמירא דילמא לרעת חמירא שבת דוחה את העבודה וחיל הכא קא מדחי ליה וחיל הכא קא מדחי ליה ומהאי טעמא נמי ליכא למילף ביה ק"ו דעבודה תדחי לרעת לא כ"ש דחמורה דוחה לרעת לא כ"ש דילמא אין לתלות משום חומרא אלא משום (ג) גברא לא חזי: האי עשה ולא תעשה הוא. הסמר היינו לאו ולעשות היינו עשה כדפי' בקונטרס ולע"ג דאמר בסוף פרק הקומץ (מנחות דף לו:) הסמר אלאו אלא הסמר דעשה עשה הוא אלא לא תעשה [3] דאמר רחמנא הזהר פן תקון בהרת תימה היכי מלינן למימר לעשות אתת לא עשה הא אמר לקמן דאיתעורין לעשות אי אתה עושה אבל אתה עושה בסיג שעל גבי רגלו ויש לפרש דעשה שמעינן מדכתיב [3] לשמור ופס תאמר והא אמר בסמוך היכא אמרינן דאמי עשה ודחי את לא תעשה כגון מילה בלרעת אלא דליכא בלרעת אלא לאו ואר"מ דלא נקטינן אלא לסימנא בעלמא ופס תאמר והא דקי"ל דאין עשה דוחה את לא תעשה עשה נגמר ממילה בלרעת ודחי וי"ל מה למילה *שכן נכרתו עליה י"ג בריתות [3]: רבא אמר מילה בזמנה לא צריכא קרא. והילכך אמי בשר דכתיב בה אם אינו ענין לזמנה תהנו ענין לשאר זמנה ולו אינו דקמני הוה מפרש רבא כלישנא אחרינא:

ועבודה דוחה את השבת מילה דוחה אותה שבת שנדחית מפני העבודה אינו דין שתהא מילה דוחה אותה ומאי או אינו דקאמר הדר אמר וממאי דצרעת חמורה דילמא שבת חמורה שכן יש בה עונשין ואזהרות הרבה [6](אי נמי) וממאי משום דחמירא צרעת היא דילמא משום גברא הוא דלא חזי ומה אני מקיים שמיני ימול חוץ משבת לומר ביום אפילו בשבת: תנו רבנן [1]מילה דוחה את הצרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה [2]יום טוב אינה דוחה אלא בזמנה בלבד מנהני מילי דתנו רבנן [1]ימול בשר ערלתו *ואע"פ שיש שם בהרת יקוץ ומה אני מקיים [2]השמר בנגע הצרעת בשאר מקומות חוץ ממילה או אינו אלא אפילו מילה ומה אני מקיים ימול בשר ערלתו בזמן שאין בה בהרת ת"ל בשר ואע"פ שיש שם בהרת אמר רבא האי תנא מעיקרא מאי ניהא ליה ולבסוף מאי קשיא ליה הכי קאמר ימול בשר ערלתו ואע"פ שיש בהרת ומה אני מקיים השמר בנגע הצרעת בשאר מקומות חוץ ממילה אבל מילה דוחה את הצרעת מ"ט דאתיא מק"ו ומה שבת חמורה מילה דוחה אותה צרעת לא כ"ש ומאי או אינו דקאמר הדר קאמר ממאי דשבת חמירא דילמא צרעת חמירא שכן דוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת ת"ל בשר ואע"פ שיש שם בהרת לישנא אחרינא מילה דוחה את הצרעת מ"ט דאתי עשה ודחי לא תעשה ומאי או אינו דקאמר הדר קאמר אימר דאמרינן דאתי עשה ודחי את לא תעשה לא תעשה גרידא האי עשה ולא תעשה הוא ומה אני מקיים ימול בשר ערלתו בזמן שאין בה בהרת ת"ל בשר ואע"פ שיש שם בהרת תינה גדול דכתיב ביה [3]בשר קטן נמי כתיב ביה בשר בינוני מנלן אמר אביי אתיא מבינא מגדול לא אתיא שכן ענוש כרת מקטן לא אתיא שכן מילה בזמנה הצד השוה שבהן שכן נימולין ודוחין את הצרעת אף כל שנימולין דוחין את הצרעת רבא אמר מילה בזמנה דוחה לא צריכא קרא מק"ו אתיא ומה שבת דחמירא דוחה צרעת לא כל שכן אמר ליה רב ספרא לרבא ממאי דשבת חמירא דילמא צרעת חמירא שכן דוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת התם לאו משום דחמירא צרעת אלא משום דגברא הוא דלא חזי אמאי ויקוץ בהרתו ויעבוד מחוסר טבילה הוא תינח נגעים טמאים נגעים [5]טהורים מאי איכא למימר אלא א"ר אשי [5]היכא אמרינן דאתי עשה ודחי ל"ת כגון מילה בצרעת א"נ ציצית וכלאים דבעידנא דמתעקר לאו קא מוקי' עשה הכא בעידנא דמתעקר ללאו לא קא מוקים עשה והא דרבא ורב ספרא תנאי

ועבודה. חמורה היא שדוחה שבת בתמידין ומוספין וקרבנות לבור שזמנם קבוע: מילה דוחה אותה. את הצרעת כדתניא לקמן יומו בשר ערלתו אפילו במקום בהרת יקוץ: ומה לו אינו דקאמר. דמשמע לו אינו כן כמו שאמרנו אלא אפי' מילה נמי בכלל מחלליה מתי קשיא ליה דקא הדר ביה: הדר אמר הנא. לנפשיה ממאי דלרעת חמורה משבת דתימא ק"ו: דילמא שבת חמורה בו'. דהאי לרעת דוחה עבודה ממאי דמשום חומרא לרעת היא דילמא הא דלא אמרינן ליה יקוץ משום דגברא דלא חזי הוא כלקמן דאי נמי קיץ מחוסר טבילה והערב שמש והיום לא יעבוד (ח) ועבוד יום דמלורע כמלורע הילכך מחלליה מות יומת אפילו במילה ועל כרחך שמיני ימול מדהא אלא שאר ימים: בין שלא בזמנה. כגון קטן חולה והמתינו לו עד שיבריא: בשר. ריבויא הוא ולדרשה: ה"ג ל"א מאי טעמא אמי עשה ודחי לא תעשה. מ"ש מילה דוחה לרעת דאמי עשה דימול ודחי לא תעשה דהשמר (ט) לך דהכי קי"ל בפ"ק דיומא (דף ג:) דאמי עשה ודחי לא תעשה: אמי עשה ולא תעשה הוא. הסמר לא תעשה הוא ולעשות כלל אשר יורו (דברים כד) היינו עשה: פינא גדול. כר עושין לכתיב ביה בשר וערל זכר אשר לא ימול בשר ערלתו (בראשית יז) והאי בבר עושין משתעי מדמתייב ליה כרת וקטן נמי בזמנה ביום השמיני כתיב ביה בשר ד) וביום השמיני ימול בשר ערלתו: ניגוי. כגון אלא בזמנה ואמיי אמר אביי אתיא מבינא מגדול לא אתיא שכן ענוש כרת מקטן לא אתיא שכן מילה בזמנה הצד השוה שבהן שכן נימולין ודוחין את הצרעת אף כל שנימולין דוחין את הצרעת רבא אמר מילה בזמנה דוחה לא צריכא קרא מק"ו אתיא ומה שבת דחמירא דוחה צרעת לא כל שכן אמר ליה רב ספרא לרבא ממאי דשבת חמירא דילמא צרעת חמירא שכן דוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת התם לאו משום דחמירא צרעת אלא משום דגברא הוא דלא חזי אמאי ויקוץ בהרתו ויעבוד מחוסר טבילה הוא תינח נגעים טמאים נגעים [5]טהורים מאי איכא למימר אלא א"ר אשי [5]היכא אמרינן דאתי עשה ודחי ל"ת כגון מילה בצרעת א"נ ציצית וכלאים דבעידנא דמתעקר לאו קא מוקי'

תנאי

ואמיי

שלא בזמנה כלומר שאינה ביום השמיני. וגם במילה שאינה ביום השמיני יש לומל לתחוך הערלה אע"פ שיש בה צרעת, והתורה שהזהירה שלא לתחוך הצרעת לגבי מילה היתירה. ובאנו לברר זה הפירוש שפירשנו מזו הברייתא, דת"ר ימול בשר ערלתו ואע"פ שיש שם בהרת, ומה אני מקיים השמר בנגע הצרעת בשאר מקומות חוץ ממילה. או אינו אלא אפילו מילה, ומה אני מקיים ימול בשר ערלתו בזמן שאין שם בהרת, ת"ל בשר אע"פ שיש שם בהרת. לא תעשה בצרעת שנאמר השמר כו', עשה שנאמר ולעשות, ופשוטה היא. תינח גדול כתיב ביה בבשר שנאמר וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה אם בריתי הפר, מדכתיב ונכרתה שמעינן מינה שהוא גדול, ואם לא מל אותו אביו ונשאר ערל וגדל חייב למול עצמו. קטן נמי כתיב ביה בשר, שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו. (ודרשינן) בשר אע"פ שיש שם בהרת, אילו השנים, הגדול שהוא בר עונשין והקטן

ח) כש"ל מ"ז והכ"ש גרס ל"ג ממאי ויש ליישב לוחה הגרסא דמקשה שי מקושיות וכ"פ דהוכחה שלו היא כיון דלא אמריגן דיקון בהרתו ויעבוד כמו שפרש"י והא וחלמי ד"ל ק"ו מיפכא דיקון בהרתו בשביל עבודה כמו שהקשו תוס' אך כאמר מזיון כשום פנים דמי לאפשר לו לקון הבהרת ואעפ"כ לא יעבוד ולמי לאו מומרא דלרעת ולפי זה מקשה הכא דילמא שבת חמירא שכן יש בה כו' וא"כ בשבת חמירא מלרעת אסור לו לקון בהרת בשבת וא"כ שוב לא יהא ללמוד הק"ו מיפכא דיקון בהרתו משום עבודה הא כתב כאמר ליתנו העבודה לידחות מפני הלרעת בשבת וממילא נתבטל גם הק"ו הזה.;

ט) [ע' תוס' שבועות ד. ד"ה קונקן], ג) ביצה מ: כתובות מ., ד) [ויקרא יבן], ה) [נכתאנים ח], ו) [מגלה כד ח], ז) גיר' הרש"ל ופריך ליה מעיה וכיה ועכל לומר דהאי תנא בלאו אינו דקאמר מילה ופריך ואימא מיפכא אי מת מצוה תוכיח דעבודה דוחה מצוה אי מת מצוה עכ"ל ואין הגריבא לא מכלכת זו מוכחת דש"ל לפרש כן בדבריו רבה שעליו הקשו תוס'.;

ח) ואפילו לפכנא זו נכסי רבה.;

ט) וע' תוס' בעירובין דף לו. ד"ה הסמר.;

י) גיר' רש"ל ומע"ל תני לעשות כתיבי בקרא זו מה מצוה לעשה ותדע לעשה כתיב וכו' וכן פירש"י הסמר לא תעשה הוא ולעשות כלל אשר יורו היינו עשה וא"ל אמר מר'.;

כ) [וע"ע תוס' ב"מ מ'].

תורה אור השלם

1 וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ: ויקרא יב ג

2 הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת לִשְׁמֹר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרוּ אֹתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִם תִּשְׁמֹרוּ לַעֲשׂוֹת:

דברים כד ח

3 וְעָרֵל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל אֶת בְּשַׂר עָרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ אֶת בְּרִיתִי הֵפָר: בראשית יז יד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דילמא שבת וכו' דטבול יום: (ב) ד"ה ה"נ ל"ל וכו' דהשמר לכי כל"ל ותיבת לך נמקן: (ג) תוס' ד"ה הדר וכו' אלא משום דגברא:

גליון הש"ס

גמ' ת"ל ביום אפי' בשבת. עיין מולין דף פד ע"ב כרש"י ד"ה שולחה ול"ע: שם ואע"פ שיש שם בהרת. עיין בר"ש רפ"ג דחלה: תוס' ד"ה האי וכו' שכן נבריתו עליה י"ג בריתות. ע' יומות ה' ע"ש תוד"ה שכן:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

רבינו חננאל

ת"ר מילה דוחה צרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה. פי' כתיב בצרעת השמר בנגע הצרעת, ואמרו חכמים כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא בל"ת. כלומר השמר אזהרה הוא שלא לעשות, וכיון דכתיב השמר הנה הזהיר שלא לחתוך הצרעת מכל מקום שהיא, והתיר במילה אם יש צרעת בערלה מותר לו לחתוך הערלה והצרעת עימה, בין ביום השמיני שהוא זמן המילה דכתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו, בין אירע לו אונס כגון חולי לקטן וכדומה לו ולא מל בשמיני, חייב לימול כל זמן שיסור האונס, והיא הנקראת מילה

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

פגאי היא. דאיכא דנפקא ליה מילה בזמנה מק"ו כרבא וכי אתא קרא לגבא בזמנה ואיכא דלא נפקא ליה בק"ו ואיצטריך למילה בזמנה כרב ספרא ודלא בזמנה אתיא מבניין: **לרבי יהודה.** רבי יאשיה דמצריך קרא לרבי כרבי יהודה סבירא ליה: **מודה ר' שמעון בספיק בו.** הילכך אי לא רבי קרא לא עבדי: **סברה.** נתן בה דעתיה וקבל ממנו: ה"ג **נעשות עושה אפס כפיב שעל רגלו וכמוש שעל גבי כפיפו.** ואינו צריך להזהר [2] מלדחות סיב שקושר מנעלו ברגלו ומלישא משאוי על כתיפו: **ואם עבדה.** הבהרת בכך עבדה ואינו מושם לה. לרבי כתיב נעשות שמותב לעשות מלאכתו: **ואביי אליבא דר' שמעון.** מעיקרא מקמי דסברה אי בשר מאי עביד ליה: **גאומר נקון.** גדול שהוא בר עונשין ואומר למוהל לקוץ בהרתו בכוונה ליטבה: **קטן.** דלא ידע לכווין אי מילא לאמיתר ועל כרחיך בתרוייהו כתיב בשר כדאמרי' לעיל ובשר דכתיב גבי קטן ביום השמיני ל"ל: **גאומר אבי הבן לקוץ.** דמתבטלין לטהרו והוא מוחזר לא ליעבד בידים ובמתכוין: **ואי אילא אחר.** שאינו מושם לטהרו ליעבד אחר ולא ליקו אב להתם. ופע"ג דרבייה קרא שהרי אתה יכול לקייס עשה בלא עקירת לאו לר' שמעון דהא אחר לא מיכוין ולא עבר ואמר ריש לקיש כו' וכדויא לאמי אתא: **שאין מלמוד נומר עד בקר.** תניינא והנותר ממנו עד בקר דאמי' לאמכתב והנותר בשם תשרפו [3] אלא אשריפה קאי וכסי קאמר והנותר ממנו בזמן שאסרתי לך להיינו בקר ראשון כשיבא בקר שני שהוא חולו של מועד תשרפו אבל בי"ט לא. אלמא מידי דחול לא עבדינן בי"ט ופסח קרבן פ"י"ד בניסן הוא שהוא חול ומילה שלא בזמנה נמי מידי דחול הוא דבשבת זו לא היה זמנה: **ולא עולה חול בי"ט.** אבבי תמיד של ע"ט אין קרבין בי"ט ומילה שלא בזמנה נמי כעולה חול בי"ט דמי: **דאסיא בק"ו.** שהרה ומה לרעת שדוחה עבודה מילה שלא בזמנה דוחה אותה דאמרינן לעיל [4] שבת שנדחית מפני עבודה אינו דין שמילה שלא בזמנה דוחה אותה להני אינשי אינטריך לבדו: **ואין עשה.** דמילה דוחה לא תעשה ועשה אבל בזמנה איתרבי מציוה אפילו בשבת [5]: **גבי פסח.** כל מלאכה שאפשר לה לעשות מע"ש כגון הבאתו מחוץ לתחומו ותחיכת יבלתו: **ובריתא.** למימר בתרוייהו הלכה כר"ע דמכשירין לה דתו: מילה בזמנה ליכא כרת דקטן לאו בר עונשין הוא ואבוה לא מיחייב עליה כרת: **מתני' מוהלין.** חותך את הערלה: **ופורעין.** את העור המכסה ראש הגיד: **ומוציין.** את הדם ואף על גב דהיא עשיית תבורה שאין הדם ניתך מחיבורו אלא על ידי [6] המציצה: **איפפלגיים.** תחבושת: **לועשה בשיניו.** כמה דאפשר לגויי משניו: **לא טרף יין ושמן.** כך היו רגילין והיא רפואה שמערבין וטורפין בקערה יין ושמן יחד כדרך שטורפין ביצים בקערה: **תנוק.** בעין כיס דחוק היו עושין ומלבישים את ראש הגיד על הערלה וקושרים שם כדי שלא יחזור העור לכסות את הגיד: **לא הפקין.** לא הזמין: **כורך על ידו.** דרך מלבוש לשומו מדרך הוצאה בחול: גמ'

תנאי היא דתניא [6] [1] בשר ואף על פי שיש שם בהרת יכול דברי רבי יאשיה רבי יונתן אומר אינו צריך שבת חמורה דוחה צרעת לא כ"ש: אמר מר בשר אע"פ שיש שם בהרת יכול דברי רבי יאשיה [6] **הא** למה לי קרא דבר שאין מתכוין הוא ודבר שאין מתכוין מותר אמר אביי לא נצרכא אלא לרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור רבא אמר אפילו תימא ר"ש מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא יכות ואביי לית ליה האי סברא והא [3] אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא יכות בתר דשמעה מרבא סברה איכא דמתני להא דאביי ורבא אהא [2] השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות [3] לעשות אי אתה עושה [8] אבל [6] עושה אתה בסיב שעל גבי רגלו ובמוש שעל גבי כתיפו ואם עברה עברה והא למה לי קרא דבר שאין מתכוין הוא ודבר שאין מתכוין מותר אמר אביי לא נצרכא אלא לרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ורבא אמר אפילו תימא רבי שמעון ומודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא יכות ואביי לית ליה האי סברא והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא יכות לבתר דשמעי